

IRODALOM

Dixie, G. (2009): *The trainee secondary teacher's handbook*. London: Continuum.

Somogyi-Tóth, K. (2012): Observation tasks. A workbook for student teachers. *The Teacher Trainer Journal* 26/3.
https://www.tttjournal.co.uk/uploads/File/ttj_plus/Observation%20Tasks.pdf

Bárdos Jenő – Csikósné Marton Lívia – Négyesi Zsuzsanna – Bukovszki Edit – Tóth Éva

Nyelvtanulási stratégiák, tanulói autonómia: Az elmélet és a gyakorlat összehangolása

Eger: Líceum Kiadó, 2015. 168 p.
 ISBN: 978-615-5509-20-9

A nyelvpedagógia fogalma az utóbbi évtizedekben örömdetes differenciálódik. Ezzel együtt jár, hogy szakirodalma olyan, azelőtt kevésbé tárgyalt témákkal is gazdagodik, mint a nyelvtanulási stratégiák és az autonóm (nyelv)tanulás. Erre az újabb területre a külföldi, főleg angolszász szerzők már az 1980-as évektől felhívták a figyelmet újszerű, tanulócentrikus megközelítésükkel. Az egyik legelső ezek közül Brian Page *Letting go – taking hold* (1982, Longman) című, gyakorlati példákkal ellátott könyve, amely az erre fogékony tanártársadalom alapélménye volt. Hazánkban tanulmányok és könyvfejezetek tárgyalták a témát, többek között Bárdos Jenő, Nikolov Marianne, Medgyes Péter, Csizér Kata és Kormos Judit, Molnár Éva, Kovács Judit. Bárdos Jenő és szerzőtársai jóvoltából azonban most tarthatunk kezünkben először magyar nyelven olyan kötetet, amelynek a tárgya teljes egészében a nyelvtanulási stratégiák és a tanulói autonómia.

A kötet az *Előszót* követően négy elméleti tanulmányt tartalmaz, valamint csaknem ugyanakkora terjedelemben a TÁMOP által

támogatott kutatásokról szóló beszámolókat. Az *Előszó*ban kijelölt cél: a címben jelzett két fogalom (stratégiák és autonómia) összefüggéseinek és a tanárképzésben elfoglalt szerepüknek a feltárása. A két fogalom eszköz-cél viszonyban van egymással: a tanulási stratégiák csupán eszközök a fő cél eléréséhez, vagyis a tanár nélküli (autonóm) tanuláshoz. Bárdos Jenő *A tanulási stratégiák és az önálló tanulásról szóló szakterület feltárása a nyelvpedagógia szempontjából* (9–32) című nyitótanulmánya elejétől végéig izgalmas olvasmány. A szerző érdeklődésének középpontjában a nyelvtanítás/nyelvtanulás kimeneti oldala, az eredményesség áll, ellentétben a szakirodalom nagy részével, amely az inputot (módszerek, tanmenetek, tananyagok) vizsgálja. Az eredményesség kutatásához nagyfokú tanári önismeret és önkritika kell, hiszen az egyben a tanári munkát is minősíti. A sikeres nyelvtanuló témáját Kanadában kutatták először, talán nem teljesen függetlenül attól a tényről, hogy ott honosodtak meg legszélesebb körben a sikeres nyelvtanulókat képző kétnyelvű programok.

Az 1960-as évek végéig a nyelvtanítás módszertana hasonló volt a többi iskolai tantárgy módszertanához. A kommunikatív nyelvoktatás megjelenésével irányult a figyelem először a nyelvtanulás speciális jellegére: a nyelv másképpen tantárgy, mint a kémia vagy a történelem. Világossá vált, hogy a ténylegesen alkalmazható nyelvtudáshoz több kell a célnyelvről összegyűjtött ismeretek halmazánál. Az eredmény azonnal mérhető: a tanuló vagy ért és beszél, vagy nem. Ezért a nyelvpedagógiában új utakat kellett keresni. A személyiség szerepének vizsgálata került előtérbe: ahhoz, hogy valaki sikeres nyelvtanuló legyen, bizonyos személyiségjegyek szükségesek. „A nyelvtanulás maga pszichikus folyamat” – írja Bárdos (17), melynek során olyan pszichikai tényezőkre is szükség van, mint például „a bizonytalanság tűrésének képessége” (11) vagy kellő önbizalom a kulturális távolságok leküzdéséhez. Ezért a jó nyelvtanár a személyiséget formál-

ja, és nem „treníroz”. A helyes nyelvtanulási szokások, más néven tanulási stratégiák is személyiségfüggő jellegűek, mint például a kommunikációéhség.

Bárdos világosan felvázolja a két kulcsfogalom elméleti hátterét, bemutatja a témák legismertebb kutatóit. Az autonómia alapjául a felfedezettő tanulást (discovery learning) nevezi meg. Megállapítja, hogy ezek az elméletek ma még sem a tanárképzés, sem a napi gyakorlat során nem jutnak el a nyelvtanárok tömegeihez. Ezért javasolja a tanárképzés megújítását, a pedagógusok pszichológiai képzését. Jó, hogy írásában megértést könnyítő nyomdatechnikai eszközöket is alkalmaz, a fontos információkat vastagon szedi. Ugyancsak sokat segít a nyelvtanulás sikerességének jellemzőit összefoglaló táblázat (16). Impozáns mennyiségű, 1943-tól napjainkig terjedő szakirodalmi lista zárja a tanulmányt.

A kötet második tanulmánya *A motiváció jelentése és szerepe az idegen nyelvi órán* (33–47). Szerzője, Spéderné Négyesi Zsuzsanna a motiváció témáját állítja a középpontba. A szerző a tanulmány elején leszögezi, hogy a tanári módszerek mellett a nyelvtanulás eredményességét befolyásoló másik legfontosabb tényező a motiváció (33). Az érzelmek és a kognitív folyamatok összefüggéseit kutatva a szerző Krashen „affektív szűrő” modelljére utal, mely szerint az érzelmek segíthetik vagy gátolhatják, hogy az információ a kognitív szférába jusson, és nyelvi kompetenciává válhasson. Ezzel az iskolai környezet nyomasztó vagy felszabadító légköre és az iskolai teljesítmény közötti összefüggésre hívja fel a figyelmet: az érzelmi gátlás megakadályozhatja a nyelvtanulás eredményességét. Négyesi tehát megerősíti Bárdos véleményét, miszerint a nyelvtanulás pszichikai folyamat is. A tanulmány még jobban szolgálna az olvasókat, ha az ábrák nagyobbak lennének. Szinte alig olvashatók, különösen a 42. és 44. oldalon.

Spiczéné Bukovszki Edit tanulmányának címe: *Az önszabályozott (autonóm) tanulás*

szerepe a sikeres nyelvtanulásban (49–66). Fő gondolata, hogy a kudarcos idegennyelvtanulás egyik oka az autonóm tanulói magatartás hiánya. Az autonóm nyelvtanuló a konstruktivista pedagógia terméke, olyan személyiség, aki képes másokkal együtt, kooperatív munkaformában tanulni, és aki tudását nem elsősorban hagyományos ismeretátadás révén, hanem projekt módszerrel, feladat- és tevékenység-, sőt: tartalomalapú módon szerzi meg. (Ez a leírás, habár a szerző nem említi, teljesen igaz a két tannyelvű programok tanulóira is.)

A tanulmány felváltva használja az *autonóm* szó magyar megfelelőjeként az *önszabályozott* és az *önszabályozó* szavakat. Megemlíti még a *self-regulated learning*et és az *önálló tanulást* is. Attekinthetőbb lett volna ezeket az elnevezéseket táblázatba foglalni, és kronológiailag, valamint regionálisan elhelyezni. A szerző írása végén javaslatokat kínál a nyelvtanulói autonómia kialakításához. Kár, hogy nem hoz gyakorlati példákat, konkrét feladatokat.

Csikósné Marton Livia tanulmányának címe: *A tanári módszerek szerepe a nyelvtanulás sikerességében és a kudarcok elkerülésében* (67–80). A tanulási stratégiák és a tanulói önállóság mellett a módszerek helyes megválasztása játszhat szerepet a sikeres nyelvtanulásban. A nyelvtanítási módszerek áttekintését a szakirodalom már bőségesen feldolgozta. Talán éppen ezért ez a tanulmány a módszerek ismertetésében kívánnivalókat hagy maga után. Mind a történeti rész, mind a módszerek megjelenésének indoklása hiányos. Nem ad új szempontokat, illetve a régi ismereteket nem segít rendszerezni. A szerző saját tapasztalatok cím alatt 30–40 éve ismert technikákat javasol, amikor azt írja, újszerű módszereket ismeret (79). A módszerek szerepét jó lett volna életkor-specifikusan vizsgálni, és egyértelművé tenni, hogy melyik módszer melyik korosztálynak való. Például a Goethe Intézet gyakorlatából vett ötletek esetében jó lett volna olvasni, hogy ezek a módszerek a ko-

rai életszakaszra vonatkoznak. Az is hasznos lenne, ha a módszertani ötletek kapcsolatban állnának az előző tanulmányokban felvetett témákkal, vagyis a stratégiákkal és a tanulói önállósággal.

A kötet második részében kutatásokról olvashatunk, melyeket Tóth Éva fogott össze *A hallgatók idegen nyelvi készségeinek felmérésére irányuló kutatások* (81–143), illetve *A hallgatók nyelvtanulási attitűdjére vonatkozó kutatás* (144–164) címmel. Az első kutatás egyik célja az volt, hogy képet adjon az Eszterházy Károly Főiskola [a recenzió megjelenésekor már Egyetem – *A szerk.*] hallgatóinak idegennyelv-ismereti szintjéről. A nyelvvizsgával még nem rendelkező hallgatók közül a Főiskola csak azoknak tudott intézményes keretek között idegen nyelvi kurzust biztosítani, akik a szintfelmérőt 50% fölött teljesítették (87). Ezzel nem oldódik meg azok problémája, akik nyelvvizsga hiányában nem vehetik át diplomájukat. A *Függelék* a tesztek tartalmazza, négy nyelven. Jó lett volna, ha a feladatok megoldását is közlik a szerzők, így az olvasók egyszerre több nyelvből is lemérhették volna tudásukat. A kutatás másik részének (2. *Magyar anyanyelvi hallásértési vizsgálat*) tesztfeladatait Bárdos Jenő készítette. A feladat szokatlan és érdekes. Kár, hogy a célját a *Függelék*ből tudjuk csak meg (122), érdekes lett volna bővebben megindokolni. Az attitűdkutatás a kudarcok és nehézségek feltárására vállalkozott. Ebből kiderült, hogy az eredményesség összetevői közül a motiváció szerepe a legfontosabb, a tananyag kevésbé meghatározó.

A kötetet a *Kitekintés. Záró gondolatok* című rész zárja. Szerzői (Spiczéné Bukovszki Edit és Tóth Éva) az empiriából, a tanulói véleményekből kiindulva kívánják az elméletet megfogalmazni. 650 nyelvtanuló véleménye alapján három terület bizonyult kulcsfontosságúnak: a motiváció, a tanulási stratégiák és a módszertan, illetve az ezek metszéspontjában elhelyezkedő tanulói autonómia. Ennek

a területnek a feltárása szolgáltatja a kutatás elméleti alapját (165).

A kötet hátsó borítóján a szerzők – igen szerényen – nyelvtanároknak és nyelvtanulóknak ajánlják könyvüket. Évtizedek óta tapasztalhatjuk, hogy az általános pedagógián belül az angolnyelv-pedagógia élenjáró szerepet játszik. Beépítése más nyelvek tanításának módszertanába, valamint az általános pedagógusképzésbe napjainkban egyre nagyobb teret nyer. A jelen kötet is a pedagógustársadalom egésze számára nyújthat ismereteket a tudás eredményesebb megszerzéséről, az autonóm tanulóvá válás révén az iskolában és az iskolán kívül egyaránt. Végül egy apróság: mind a külső, mind a belső borítón sajnálatos elírás van az alcímekben, a *gyakorlat* szóban. Remélhetően a következő kiadásnál a szerzők ezen változtatni fognak.

Kovács Judit

Szirmai Éva – Tóth Szergej – Újvári Edit (szerk.):

A hatalom jelei, képei és terei

Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2016. 411 p.
ISBN: 978-615-5455-67-4

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán megalakult szemiotikai munkacsoport *JEL-KÉP-TÉR* című sorozatának 2. kötete tanulmánygyűjtemény. Létrejöttének körülményeiről semmi többet nem közöl. Hiányérzetünk nincs, a cím és a tartalom helytáll önmagáért.

28 tanulmányt találunk négy szekcióban: *JELEK, KÉPEK, TEREK* és *SZAVAK* alcímek alatt. A négy kategória között nem lehet szigorú választóvonalat húzni. (A címadó fogalmak viszonya más fórumon önálló elemzést kívánna.) Ismertetésünk nem is követi ezt